

الحكاية السلجوقية

للمؤلف المصنف له العالم الفاضل محمد بن محمد بن محمد بن عبد
الله بن الطاهر البغدادي الكندي المتوفى سنة ٧٤٣ للهجرة النبوية

دكتور قازل زوسهايم افنديك همته طبع و مشار اليه طرفندن
خلالوه اولمان ابي دياجه و بر ذيل ايله اكمال اولمشدر .
مصر القاهره

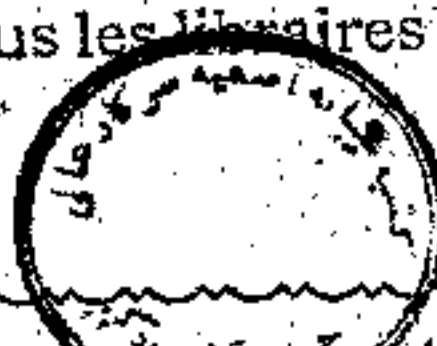
١٣٢٦

ED

محل فروختي : مصرده فجالده (معارف) كبتخانه سي
استانبولده عموم كتابجي دكانلري

« فيثاني اون غروشدر »

En vente : A la librairie « Al Maaref », Faggalah,
au Caire, et chez tous les libraires de Constantinople

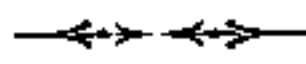

مطبعة المعارف بستان انجاله مصر

الغراضة

في الحكاية السلجوقية

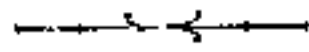
للوزير المغفور له العالم الفاضل محمد بن محمد بن محمد بن عبد
الله بن النظام الحسيني اليزدي المتوفى سنة ٧٤٣ للهجرة النبوية .

دوق تور كارل روسهايم اهديك همتيله طبع و مستر اليه طرفدن
علاوه اولنا ايكي دياحه و برديل ايله اكمال اولمستدر .

مصر القاهرة

.١٣٢٦

محلّ فروحتي مصرده فعآلهده (معارف) كتبا هسي
استاسولده عموم كتابحي دكالمري .

« فيثاني اون عروستدر »

En vente A la librairie « Al Maaref », Faggalah
au Caire, et chez tous les libraires de Constantinople

مطبعة المعارف بشارع البغداد بمصر

افادہ

علماء در سعادتك اوتہ دہری مظهر رغبتی و خواہشگران آثار
اسلاف عندندہ دخی نائل نصاب شہرت اولان (العراضة فی الحکایة
السلجوقیة) فی زینت طبع ایلہ عمومك خوشنہ کیدہ جاک بر صورتدہ
نشر ایتمک خصوصندہ بعض محبان ادبیانك نکلیف واقعلرینی بو دفعہ
قوہ دن فعلہ چیقارمق میسر اولدیغندن طولانی نصل اظهار ممنونیت ایتدہ یم
بتون بتون مادّیاتہ معطوف زمان حاضرده علوم و فنونی ایام نشوونما
و اوقات سعادت و اعتلادہ احراز ایتدیگری موقع ممتاز و محترمہ دن ایندیرمک
ینہ ممکن اولہ مادینی کمال مسروریت و بر حسن افتخارلہ کوریلیر .
با خصوص حکومتك اہور عمومیه سنہ عطف نظر بصیرت اثر ایتمک
برابر امر اہم معارفی جدیت و متانتلہ ادارہ ایدن دولت علیہ عثمانیہ معارف
حکومیہ ناظری دولتو مصطفی ہاشم پاشا حضرتلرینك ترویج انواع دانش
جہتتہ مبذول بیوریلان مساعی معارفکستریلرے عاجزلری دخی
فائدہ لندیرہ رک رفادہ حال ایلہ استنساخ ایشنہ دوام ایتدہ می دائرہ امکانہ کیردی .
در ایلو پاشا حضرتلرینك اشارت سامیلری اوزرینہ تدقیق مؤلفات ہیئت
عالیہ سی باش کاتبی سعادتلو محمد داود بک افندی حضرتلری ایلہ سائر
مأمورین ارائتہ تسهیلات ایتدیار . وزیر مشارالیہ حضرتلری ایلہ سعادتلو

داود بك افندی به حسیات شکرانیه می افاده به هر تقدیر چالشیرسه م
 قوت لسانیه و قدرت قلمیه و وظیفه منتشناسی بی بحق ایفا ایتکدن عاجز قالیر.
 در سعادتده موجود (دبستان ایرانیان) نام مکتبک معلمارندن سید
 حسن افندی ایله دیون عمومیه ترجمه قلمی مدیری ادیب فاضل سعادتلو
 حسین دانش خان حضر نلرینک اعطا ایلدی کبری نصائح معارف پرورانه نلک
 موجب فائده و حصول مقصود و نتیجه به رهبر اولدیغنی بالتصدیق مشار
 الیهمایه دخی عرض محمدت ایلرم . برلین ، پارس ، لوندره و ویانه کتبخانه لری
 کبی آوروپانک الک جسم مؤسسات علمه سننده محفوظ آثار شرقیه به
 مراجعت خصوصنده عاجز لرینه کوستربان تسهیلات و التفات و عنایتدن
 طولایی مذکور کتبخانه لری مدیر لرینه عن صمیم القلب تقدیم شکران
 ایتدیکم بو صروده بر چوق آبلر ائناسنده لازم اولان هر اثری عادتاً
 ایسته نلمزدن اول تودبع ایتکمه همت بیوران انکاتره . وزه سی ارکان
 مأمورینندن مستشرق میستر آل بس جناب لرینک اسمنی بر زبان منت و اخلاصه
 صورت مخصوصه ده یاد ایتکی وظیفه قیمتشناسیدن عد ابارم .

مصر ۲۷ تمور ۱۹۰۸ مطابق ۲۸ جمادی الآخر ۱۳۲۶ .

دوقتور قارل زوسهایم .

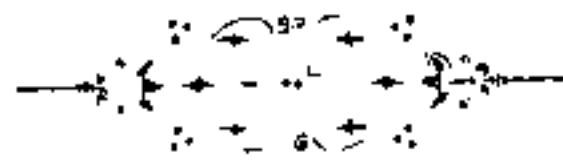
فهرست

صحیفه ۱	افادۀ طابع
ص ۳	فهرست کتاب
ص ۵	دیباچۀ اولی : معلومات تاریخیہ (طابعکدر)
ص ۳۱	دیباچۀ ثانیہ : مطالعات لغویہ («)
ص ۴۴	مطالعہ مہمہ : (العراضہ) طبعندہ تعقیب اولنان اصول املائیہ .
—><—	
صحیفه ۱	مقدمہ مؤلف
ص ۱۷	ذکر مبادی احوال سلجوقیان و بیان کیفیت و کمیت ایشان
ص ۳۳	سلطان طغرل ابو طالب محمد (۴۲۹ — ۴۵۵)
ص ۴۵	سلطان عضد الدین ابوشجاع آلپ ارسلان اول (۴۵۵ — ۴۶۵)
ص ۵۵	سلطان جلال الدین ملکشاہ اول (۴۶۵ — ۴۸۵)
ص ۶۹	المسائل المملکشاہیۃ فی القواعد الشرعیۃ
ص ۷۱	سلطان رکن الدین ابوالمظفر برکیارق (۴۸۵ — ۴۹۷)
ص ۸۱	سلطان غیاث الدین ابوشجاع محمد اول (۴۹۲ — ۵۱۱)
ص ۹۴	سلطان معز الدین ابوالخارث سنجر (۴۹۰ — ۵۵۲)
ص ۱۱۳	سلطان مغیث الدین محمود (۵۱۱ — ۵۲۵)
ص ۱۱۵	سلطان رکن الدین ابو طالب طغرل ثانی (۵۲۵ — ۵۲۹)
ص ۱۱۷	سلطان غیاث الدین ابو الفتح مسعود (۵۲۹ — ۵۴۷)
ص ۱۲۸	سلطان مغیث الدین ملکشاہ ثانی (۵۴۷ — ۵۵۵)

- ص ١٣٣ سلطان غياث الدين ابو شجاع محمد ثاني (٥٤٨ - ٥٥٤)
- ص ١٤٤ سلطان معز الدين ابو الحارث سليمان (٥٥٥)
- ص ١٤٧ سلطان ركن الدين ابو المظفر ارسلان ثاني (٥٥٥ - ٥٧١)
- ص ١٦٣ سلطان اعظم ركن الدنيا والدين معز الاسلام
والمسلمين ابو طالب طغرل ثالث (٥٧١ - ٥٩٠)

ص ١٧٩ ذيل : متن كتابه راست كلتن بعض عباره لرك شرحيله سائر
معلومات متممه .

ص ١٩٢ العراضه نك تصحيحات جدولی .

دیباجہ اولی :

معلومات تاریخیہ .

اقوام شرقیہ بہ زینتبخش شرف و اقبال اولان ترک قوم نجیبی ازمنہ قدیمہ دہری آسیای وسطی ، آسیای غربی ، آوروپای شرقی احوالہ اجرایی نفوذ ایتمکدن خالی فالمادی . از جملہ چین ایمپراطور لغی اورتہ سندنہ جوار حکومتلی صارصان شکیمہ صاحبی بردوات تأسیس ایتمش اولان ترک ایلاری بر قاچ سنہ ایچندنہ بتون شمالی آسیایی و آز وقتدہ آوروپانک اکثر ممالکنی دخی دائرہ اطاعتلرینہ آلمشدر . ترکر اسلامیتدن اول جنکاور لککہ ، جهانکشالقلہ او قدر تمیز ایتمش ایدیلر کہ دنیا نک طالعی اللرنده ایدی دینلیرسہ مبالغہ ایدلماش اولور . حتی اثار سیاسیہ سیلہ شہرت بولمش اولان بر روم ایمپراطوری بو بابدہ (ترکر عدد و مکتبہ ، کرہ ارضدہ ساکن اقوامک اک یوکیدر) دیمشدر .

دین پاک اسرمک ساحہ آرای ظهور اولسیلہ اعتبار صاحبی هر طائفہ ایلہ قولایقلہ کسب ارتباط و امتزاج ایدن بو قوم جلیل الشانک فضائل اخلاقیہ سنہ یکی بر دائرہ فعالیت آجیلدی . فتوحات مبرورہ لری دیکانک هر اقلیمنہ یاییلان خلفای عباسیہ پایتخت وولایاتدہ محافظہ انظام و اجرایی احکام نظامدن عاجز قالما لرندن ناشی دین اغورندہ ایفای حسن خدمتی یکانہ مقصد حیات ییلن و موتہ نظر استحقارلہ باقان ترک

قبائلنه مراجعت ایتکده مضطرّ قالدیلر. ترکر ، اسلامیتدن اول
واسلامیتدن سوکره غربی آسیانک حاکی ابدیلر.

ایکنجی عصر دئیری ممالک اسلامیه ده نشر لواء سلطنت و انفاذ
حکم شریعت و عدالت ایدن طوائف، لوک آراسنده آل سلجوقیه بر موقع
ممتاز احراز ایتدی. اک زیاده شایان اعتماد اولان شرق مورخلری
خلفای عباسیه زماننده هیج بر خاندان پادشاهینک سلجوقیلر قدر
مراتب عالییه ارتقا ایدمه مدیکنی اتفاق اراء ایله بیان ایدیورلر. او عصر لرده
خلافت عظیمانک بو قدر واسع بر قسمنی اداره سی آلتنه آلان
پادشاهلر نرده سریر نشین قدرت و هیبت اولدیلر؛ یمین الدوله و امین
الله سلطان محمود بن سبکتکین بیله — عراق عجمک بعض طرفلرنده نامنه
بر ایکی سنه خطبه او قوتما سندن صرف نظر ایدیلیسه — خلافتی قدیمّا
تشکیل ایدن ولایتلردن یالکز خراسانله خوارزمی ید غالبنه کتیرمشدی.
دیمک ایسترز که دولت اسلامیه نک سلوک ایلدیکی یولی اکلامق ایچون
سلجوقیلرک فتوحاتی و میدانه چیقاردقلری آثار مدنییه نی تحقیق و تدقیق
ایتمک لازمدر.

سلجوقیلر مدّت مدیده دنیایه برر نمونه اداره کوسترن اوچ حکومت
تأسیس ایتدیلر که کاشغاردن تا جزائر بحر سفیده قدر توسیع دائرة صلاح
و راحت ایدرک آسیا و آورپانک اک اوزاق حکومتارینه بیله القاء دهشت
ایلدیلر.

نصف

(المرآة فی الحکایة السلجوقیة) اثرندن اوچ نسخه سی مطالعه

کذار عاجزی اولدی. بونلرک اک اسکیزی سلطان محمود خان اول طاب
 نراه حضرتلرینک موقوفاتندن اولوب آیا صوفیه جامع شریفی کتبخانه سنده
 ۳۰۱۹ نومروده مقیددر و ۷۵۲ سنه سنده هرانی احمد بن الحسین بن
 ساناق^(۱) طرفندن نیم شکسته دینلن خطده استنساخ اولمشدر .
 آلتمش درت یا پراقدن عبارتدر . هر صحیفه نک یازیزی اطرافنه
 چرچیوه واری خارجاً ماوی ، داخللاً قرهزی ایکی خط ترسیم اولمشدر ،
 یالکز ایلیک ایکی صحیفه نک خط لری یالذیزدر . سرنامه محلنده غایت استاذانه
 ترینات و تلوینات ایچنده بولنان خط کوفی ایله یالزش بسمله
 شریفه نسخه نادره یه بر قیمت مخصوص ویریر . پارس کتبخانه
 ملیسنده فارسی یازمه لرندن ۱۳۳۷ نومروده مقید بولنان نسخه الی سنه اول
 ایا صوفیه ده کی نسخه دن استنساخ اولمشدر . لوندرده انکاتره موزه سنده
 محفوظ و ۳۹ یپراغی حاوی بولنان اوچنجی نسخه ، طقوزنجی عصرده
 تحریر و تقریباً اتمش سنه اول طهراندن آوروپایه نقل اولمشدر . العراضه نک
 ضیاع و خللدن مصون قالمسندن طولانی معهد شکرانی اولدیغمز ذات
 ما وراء النهارده کائن پزده قصبه سنندن دیار عجمه مهاجرت اتمش اولان
 مولانا سید شمس الدین در . مشارالیه سکرنجی عصرک نصف اولنده
 شمالی ایرانده یاشایه رق جمله سی معاصرین ادبا تألیفاتندن اولان (العراضه)
 ایله قره خطایان تاریخی اولان (سمط العلی) بی ، تاریخ الجایتو سلطان
 محمدی ، ینه بو سلطانک سلطانیه ده و تبریز ایله بشقه یرلرده وجوده کتیردیکی

(۱) ساناق کاشغار و یارقند ترکیه سنده صابی و عدد دیمکدر .

اثر مدتیہ فی تجمید یولی یازلمش اوزونجه بر قصیدہ بی کندی اسمیلہ مسمی
بر منشآتہ جمع و تلفیق ایلمشدر .

العراضہ بی تألیف ایدن ذات معارفسمانک ترجمہ عالی ترتیب
ایچون اثرندن ماعدا تحت حکومتندہ یاشادینی سلالة ایلخانیه ایله
بوندن سوکره میدانہ چبقان سائر عظامی مغول تاریخلرینه مراجعت ایتمک
ایجاب ایلییور . بو مقصدہ وصول خصوصندہ الہ زیادہ فائدہ سی کوریلن
اثرلر شونلردر :

(۱) ابو القاسم عبد الله بن علی القاشانینک ۷۱۷ سنه سنده اتمام ایتدیکی

و بر یازمه نسخہ سی آیا صوفیه جامع شریفندہ ۳۰۱۹ نومرولی جلدده موجود
(تاریخ پادشاه سعید غیاث الدنیا و الدین الجایتو سلطان محمد خربنده) ،

(۲) حمد الله مستوفی قزوینینک ۷۳۰ سنه سنده تألیف ایتدیکی

و کچنلرده پارسده طبعنه باشلانلمش ؛ (تاریخ گزیده) ،

(۳) ینہ بو ادیب هنر پروردک خلقت عالمدن کندی زمانه قدر جربان

ایتمش اولان وقایعی اجمالاً ۷۲۰ سنه سنده شهنامه طرزنده باشلا یوب ۷۳۵

سنه سنده ۷۵۰۰۰ بیتده اتمام ایلدیکی و قدیم بر نسخہ سی انکاتره موزه سنده

محفوظ ؛ (ظفر نامه) ،

(۴) ابن اسفندیارک تاریخ طبرستانه ملحق ۷۶۰ سنه سنه طوغری

یازلمش بر ذیل ؛ (بودخی انکاتره موزه سنده در) ،

(۵) اولاد تموریه دن امیر شاهرخک امریله وزیر رشیدالدین طیبیارک

جامع التواریخی تزییلاً تحریر اولمش هر زینتدن آزاده ساده بر حکایه .

(۹)

— که ویانه کتبخانه ایپراطوریسندہ بولنان بر نسخہ سنہ ۸۲۰ کورہ سنہ سنہ قلمہ آلمشدر —،

(۶) عبد الرزاق سمرقندی نیک ۷۰۴ سنہ سنندن ۸۰۷ سنہ سنہ قدر بر عصرلق احوالی شرحاً آثار سالف البیانہ بعض دیگر منابع موثوقہ دن جمع ایلدیکی (مطلع السعدین و مجمع البحرین) کہ صحّت اخباری و ظرافت انشاسی اعتبار بله اک زیادہ استفادہ اوانہ حق کتابلدند،

(۷) سید ظہیرالدین مرعشینک ۸۸۱ سنہ سنہ یازدینی مفصل (تاریخ طبرستان و رویان و مازندران)؛ باصمہ سی دە وارد،

(۸) اکثراً ہراتدہ امرار اوقات و اورادہ دخی ۹۰۳ سنہ سنہ و قات ایدن میرخواند لقبیلہ شہرتشعار محمد خاوندشاه بن محمودک غایت فصیح و بلیغ بر صورتلہ قلمہ آلدینی (روضۃ الصفا فی سیرۃ الانبیاء و الملوک و الخلقا)، نام اثر بدیع کوہرک بشنجی جلدی؛ بتون اثر ۱۲۷۱ سنہ سنہ بومبایدہ باصلمشدر،

(۹) خواند امیر لقبیلہ معروف غیاث الدین بن ہمام الدینک ۹۱۵ سنہ سنہ اتمام ایلدیکی؛ (دستور الوزراء)،

(۱۰) ینہ بو فاضلک ۹۳۰ سنہ سنہ یازدینی و ۱۲۷۳ سنہ سنہ بومبایدہ سر باصلمش اولان (حیب السیر فی اخبار افراد البشر) نام اثر . میرخواند و خواند امیر، بشقہ یردہ ذکر اولنمیان بر (تاریخ سر ہداران) دن استفادہ ایتدیلر.

محمد بن محمد بن محمد بن عبد اللہ بن النظام الحسینی؛ ۶۸۰ سنہ سنہ

طوغری دنیایه کلدی . باباسنک لقبی عماد الدین ^(۱) ایدی . فارس ایله کرمان حدودنده بولنان یزر بلده قديمه سیله عائله سنک مناسبات مخصوصه سی بولندیغی اثرندن استنباط اولنیور . هله تاریخ کزیده ؛ کندينه یزدی نسبتی ویردیکندن مؤلفمرك محنت آشیان تسمیه ایلدیکی ^(۲) بویوک شهر ایله جوار ولایتک او زمانکی اک مهم وقایعی بورایه درج صحائف ایضاح وتبیان ایدلم ^(۳) :

بتون ایران دولتی خراب و پایمال ایدن جنکیز خانک طورونی هلاگو خان ؛ ۶۵۵ سنه سنده بغداد سفرینه چیقندیغی زمان یزد شهر یله اطرافنک صاحبی آل بویه اعقابندن اولان آتابک آل مظفرک جد اعلاسی ابوبکر بن حاجی بی اوچیوز سواری ایله اردوی ایلیخانی یه یوللادی . یزد عاکری مصر عکرینی قهر و تدمیره مأور بر مغول فرقه عسکر یه سنه التحاق ایتدیلسه ده اعرابک هجومنه دوچار و چولک قوملری آلتنده غائب و نابود اولدیلر . حاجینک ایکنجی اوغلی دخی اولنجیه یه قدر آتابکک معیتنی تشکیل ایدن اصحاب مناصبدن ایدی . عائله سی عن اصل

(۱) آسیای وسطادن خراسانه مهاجرت ایتش اولان مغول شهزاده سی (بساوری) احتراماً ۷۱۶ سنه سنده مولانا عماد الدین اسمنده بر تبریز قاضیسی کوندر یلدی (ابوالقاسمک الجایتو سلطان تاریخی ، ذیل جامع التواریخ) . - (۲) کتابمرك آلتش برنجی صحیفه سنه مراجعت . - (۳) دهها زیاده تفصیلات ایچون معین الدین معلّم یزدینک ۷۶۷ سنه سنده اتمام ایتدیکی (مواهب الہی) ایله ، محمود اسمنده برینک ۸۲۳ سنه سنه طوغری یازدیغی کرماندن باحث وانکارم موزه سنده موجود ذیل تاریخ کزیده یه مراجعت بیور یله .

خراسانی ایکن آرتیق یزدلیارجه همشهری صاییلردی . دهها ایلیزیده
شرف الدین مظفر بن منصور بن حاجی آتابک علاء الدوله ایله اونک
قارنداشی یوسفشاهه ملازمت ایدرک مصالح سیاسییه ده نافذ الکلم اولدی .
او وقتده ارغون خانک اطراف عالمه کوندردیکی سفرا یزد ولایتنده
اولدیر یلمسیله اک معتنا به بر وظیفه سی یولارک محافظه سی اولان آتابکه
معاونی مظفر ایشدن ال چکوب قاچهغه مجبور اولدیار (۶۸۵ تاریخلرنده) .
مظفرک عودتنده یزد حاکمیری بو عنادجی ، تهلیکه لی آدمک آره لرنده
قالسندن قورقه رق رفع آواز اشکا ایتلری اوزرینه ینه قاچمقده مضطر
قالدی . جامع التواریخک شهادتجه یزد ولایتک حال اسف اشمالی ۶۹۱
سنه سنده او درجه یه واردی که یولجیلر کویلردن کچرکن کیمسه بی کوردمدیلر؛
هرکس امان محتسب یا قلاشیور دیه یر آلتنده اختفا ایدردی .
مأمور بالمقابله راست کلن کویلی بی طوتوب اغنیا و فقرانک درجه
ثروتی حقنده اشکنجه ایله معلومات طلب ایدردی . اهالی یزد ولایتندن
فوجا فوج هجرت ایدرلردی . اوصردهه تقدیر ربانی ایله ایکی مغول
پادشاهی بری برینی متعاقب وفات ایتدکده مظفر ذاتا سنه لردنبری
حوزه اسلامه کیرمش و ۶۹۴ سنه سنده کمال شرف و اجلال ایله جالس
سریر جنکیز خانی اولمش بولنان محمود سلطان غازان خان عادلک منظور
نظر عنایتی اوله رق بر قول اردو قوماندانلغندن بشقه طبل و علم احسانیلده
نلطیف اولندی . بو صورتله اعتباری کوندن کونه زیاده لشدیکی
حالده اصل مأموریتی اولان میبد سنجاغنده کی وظیفه سنده

بر دوام ایدی ۷۰۳۰ سنه سنده تخته چیقان الجایتو سلطان محمد ضمیمه
 عواطف اوله رق کندیسنه عراق عجمک جنوب قسمی امور اداره و ضابطه سنی
 دخی احاله ایدی . مظفرک وفاتندن سوکره هنوز کنج بولنان اوغلی
 مبارز الدین محمد سریر ریاسته قعود ایدرک دوستقله کندینه مربوط
 بولنان شیراز آتابک سابق سببیله یزد آتابکیله منازعه ایدی . خاندان
 مظفرینک برج اسده کیرمش اقبالنه قیصقانان بودشمن مغروری محاربه ده
 بوزوب اولدیردی . مبارز الدین یکی سلطان ابوسعید خانک اردوگاهنه
 بالعزیمه عرض وجائب عبودیت ورقیت ایتدیکی وقت اجدادینک یوز
 سنه دنبری آرلری بولنمش اولان آتابکانک خلفی اولق التفاتی استرحام
 و ۷۱۸ سنه سنک شوآلنده واصل . رام اولدی . ابن حاجی عائله سنک
 تعیینله یزد ولایتنک دوره راحت و اسایشی یتهرک برفتوحات زمانی
 باشلا یوردی . امیر مبارز الدین ۷۴۱ سنه سنده کرمانی ضبط ایدوب
 شیراز (۷۵۴ و ۷۵۵) ، اصفهان (۷۵۵) و شبانکاره بی (۷۵۵) تحت
 تصرفنه آلقله زماننک اک بیوک پادشاهان اسلامی صره سنه کیردی .

محمد بن النظام الحسینی شیعی ایدی . او عصرلرده جمیع صنوف
 اهلینک منابع تربیه لرلی اولان علوم دینی و علوم سائرهنک تحصیلنه صوک
 درجه بر غیرتله مداومت ایدردی . کندی اعترافی وجهله علوم عقایه
 و نقلیه به متفرع هر فن ایله اوغراشدی . علم جلیل ققهنک درجه اهمیت
 و قیمتنی تمام آ تقدیر ایدرک بر عزم جانسپارانله ایله الک کوچ و مغلق جهتلرینی
 یله کیجه کوندوز حادّه تعمیق و تدقیقندن کجیردیکنه امینز . تحصیل

زماننده . عروض قالدیغی حال بعضاً او قدر داعی . مرحمت ایدی که ییه جاک
یمک ، یاته جق یر بولقده مشکلات چکردی . لکن بونجه غیرت و صبر
وتوگناک ثمره سنی کوردی . فقهده ید طولی صاحبی اولدی . علم هییتی
ای بیلدیکی اثرینک همان هر فضلنده تکرر ایدن کواکبک حرکاتنه متعلق
عباره لردن آکلاشیلیور .

اما آرادینغمز بومیدر؛ بر اربک تر بیسندره اک زیاده دقتمز
جلب ایدن جهت آثار اسلاف مطالعه سنده صرف ایتدیکی همت و حمیتدر .
ابن النظام؛ معلقات سبعة ایله ۲۳۰ سنه سنه طوغری وفات ایتمش اولان
ابو تمام الطائینک ساکنان بادیه و شهر اهالیسی آغزندن طوپلادیغی
(حماسه) بی ، کذا المبردک (الکامل) نام اثرینی او قودی . اصول محاضره
غوامضنی حاوی و قیمتی هر تقدیردن افزون بر کنجینه قیمتدار مطمئن حکمنه
کچمش اولان (مقامات الحریری) بی دخنی تتبع ایلدی . بر مجموعه معانی و معالی
اولان احمد بن محمد المیدانینک (امثال العرب) نی او قومغه اهتمام ایتدی .
اصل عربجه یازیلمش تاریخار آراسنده عصر لرحه ادبیاته رهبر لک ایدن
محمد العتیینک (الیمینی) آدلی اثرینی مطالعه ایتدی . فارسبیره بولدیغی
لذت ، یاشی ایلر بله دجه آرتیوردی . حکیم فردوسینک شهنامه سنی
البتنه او قومشدر . لکن اک زیاده سووب او قومسندن ذوقیاب اولدیغی
اثر (کتاب کلیله و دمنه) در . اصل پهلووی ودها اسکئی زمانلرده
هندستان لسانیله یازیلمش اولان بو اثری ۱۴۰ سنه سنده وفات ایدن
ابن المقفی عربجه یه ترجمه ایتدی و صوک غزنو بارک خدمت

دیوانیه لرنده قطع، راتب و نهایت وزارتہ ارتقا ایتمش اولان ابوالمعالی نصرالله
 ۵۴۰ سنہ سنده بتون محتویاتی بر اداء دلر با ایله ضبط و ظرافت انشاسی
 هر کسی حیرتده براقه جق بر صورتده عربجه دن فارسی به ترجمه ایتدی .
 شهرت بلاغتی آفاقه منتشر حقیقی بر خلاق صنعت تحریر اولان عبد الله
 بن فضل الله الوصاف نصر اللهک ترجمه سنی لطافت شاعرانه سندن طولانی
 فوق العاده مدح ایدر . واقعا کیله و دمنه مقدما فارسی به بر قاچ دفعه نقل
 اولمش ایدی ایسه ده بو کتابلر نصر اللهک اثری نسبتنده حائز اهمیت اوله مازلر .
 ته کیم قرون سابقه ده انشای فارسی ایله کسب ائتلاف ایتک ایچون نصر اللهک
 ترجمه سنی او قومق لازم غیر مفارق صایلمقده ایدی . بزم مؤلفک پرورش
 یافته تنوری اولدیغی آثار دن بر قسمی ده ادیب شهیر اوحد الدین
 الانورینکدر . خراسانک مابه الافتخاری اولوب معاصرینی بولنان شعرا ایله
 ادبای متأخرینه تقوی ایدن بو نادیده دوران مدیحه کوی پادشاهان
 اولمقدن بشقه معلومات واسعه صاحبی ایدی . علم و فضیلتی سایه سنده
 اطرافه ارسال ایلدیکی مؤثر ، بلیغ قصیده لر ایله افکار عمومیه پی کندینه
 جلب و دشمن دین و دولت اولان بدخواهانه بر شجاعت دلیرانه ایله هجوم
 ایدردی . بعضاً محمد بن النظام امیر مزی نیشابوری و دیوانلری الان
 مفقود اولان فرید الدین کاتب ایله کمال الدین نخبوانی کبی سلجوقیلره
 طرفکیر بولنان اساتذده سخندن ده بر ایکی بیت و یا قطعه اقتباس ایدردی .
 خاقانی پی دخی اونوتمادی . مسلمانلرک هندستان شمالیده اجرا ایتمش
 اولدقلری فتوحات جلیله پی حکایه ایدن (تاج المآثر) نام اثری . مطالعه ایلدی .

۶۱۴ سنه سنه طوغری بو کناپک انتاسنی اتمام ایدن حسن نظامی ؛ عن اصل خراسانی ایکن بلاد اساطیر و خیالات اولان هندستان اقلیمه او قدر آیشدی که اکثر شعر ایله حسب حال ایدردے . حقیقتنک آکلاشلمسی مستحیل دینیله جک قدر معلق اولان عباره لک تحریردن پک خوشلانیدی ؛ حتی بو عباره لک معناسنی اولجه یلمین اک نامدار عالمیله بیله تحلیل و تفهیمی خصوصنده مشکلاته دوچار اولورلر . بردن بره بادیه وحشتدن چیقوب کلزار مدینته داخل اولان اقوام جدیده شرفنه تألیف اولنمش محل فصاحت کتابلمطالعہ سنه قارشنی اک ابی پادزهر اولان حکیم فاضل شیخ سعدی نک آثارینی دخی محمد بن النظامک او قود یغندن بانخاصه ممنونز . شاعر شیرازی ایله ارتباطی کلستاندن مأخوذ ایسات مختلفه تذکارندن مستباندر . سعدینک کندی کندلیسی حقننده حیاتنک اورته یاشلرنده بتون ممالک ایرانیه ده بر ادیب نامدار علو کردار شهرتی قازانمش اولدیغنی افاده ایدیور که بو مدعانک درجه صحتنه سعدینک وفاتندن یکرمی سنه صوکره یازیلمش اولان العراضه یکی بر دلیل جلیدر .

محمد بن النظامک ایام شباننده چکدیکی مشاق دلسوزک قلب حساسنه

تأثیر عمیقی واردی . علم و فضلک دنیاده اک زیاده شایسته مرام اولدیغنی تاسن صباوتد نبری ایشیدوب ایناندیغنی حالده شکایتنی صوکره کیمسه دیکله مدیکی جهتله مایوس اولدی ؛ یوکله صوک درجه ده حرمت مخصوصه سی وار ایدی . نهایت وجود و عقلنی یورمقدن استحصال فوائد ایلیه رک دشمنار بنک ، رقیب لرینک مختلف اعتراضاتنه رغماً علما و فقهایه

لائق بر قاچ مأموریتہ نائل اولدی . بو نکلہ برابر امکان دائرہ سنندہ تحصیل
و مطالعہ ہدہ اصرار ایلدی .

۷۰۳ سنہ سنندہ الجایتو سلطان محمد خدا بندہ؛ جنکیز خان احفادینک
ایرانده تأسیس ایلدی کیری حکومتک تختہ کچدی . ملک و وروئی اولان
ممالک — خوارزم خارج اولدینی حالده — بتون ایران ولایاتیلہ عراق
عرب ، بغداد ، قفقاس طاغریلہ اناطولینک شرق قسمی شامل ایدی .
الجایتو؛ جنکیز خان دورند نبری نیم مستقل بر حالده قالمش اولان
کرمانی ضمیمہ ولایاتی ایلیوب (۷۰۶) عینی سنہ نک صوکنہ طوغری ده
هر طرفدن هجوم ایدرک (گیلان) طاغیرینی دائرہ حکومتی داخلنه
آلدی . بناسنہ ارغون خان زمانده مبادرت و ۷۰۵ سنہ سنند نبری کمال
کرمی ایله دوام اولنان (سلطانیہ) نام پایتخت جدیدک رسم اتمام و کشادی
پارلاق پارلاق ضیافتلرله اجرا و بو خصوص بتون شرق و غرب عالمنہ اعلان
اولندی . مع هذا دولتک احوال عمومیہ سی اطمینان بخش دکل ایدی؛
مغول امراسیلہ امتیازات صاحبی آتابکارک عدم اطاعتی الجایتو سلطانی بر
ساعت راحت بر اقمیوب تقیدات شدیدہ سنی استلزام ایدردی . مؤلفمزک
بیانہ باقیلیرسہ نظام دولت بتون بتون مختل اولوب بر رابطہ اتحادک
محافظہ سنہ ذرہ قدر اعتنا ایدیلمیوردی .

الجایتو سلطانک حکومتی دوامنجه صدارتده ابقا اولنان فضل الله
رئیس الدبیر طیب؛ حصافت و درایتی سایہ سنندہ اداره عمومیہ نک
اک مهم قسمی اولان اداره مالیہ انتظامنی محافظہ ایتدی . شرق اقوامک

رشید الدینہ دائمی صورتدہ منندار اولمارینک بر سبب مخصوصی ده دولت ایخانیه خزینہ اوراقنہ بالمراجعه (جامع التواریخ) نامیلہ یازدینگی ایکی جلدلی جسیم اثرندہ مغول و قبائل اترک تاریخنہ هر تنقیددن وارسته و بشقہ یرده کورلین بر صحت و دقتله حکایه ایتسیدر . مسائل قومیه به او وقتدہ کوستریلین مراق و اشتیاق و آنار تاریخنہ تألیفنه رسماً اظهار اولنان تشویقات و ترغیباتک ثمراتیلہ طرف طرف علما ظهور ایدوب تاریخ اسلافی مزاج زمان و تحولات اسانہ موافق بر صورتدہ قلمه آلدیلر . بو جلددن اوله رق و صاف شیرازی ؛ دبدبہ الفاضلی و طنطنہ عباراتی هر حدی آشان بر سیلان بلاغندن بالاستمداد مغوللرک ایرانده اجرا ایتدیکاری فتوحات و تنظیماتی پک فصیح بر صورتدہ قلمه آلدی . ابو القاسم عبد الله القاشانی خلقت عالمدن ۶۵۶ سنه سنه قدر امتداد ایدن زمان ایچون یازه جغنی مقدمه سنده ییلدیردیکی و ایلك قسمی برلین کتبخانه قرالیسنده موجود بر تاریخ عمومی تألیف ایتدی . کرمان ولایتی (دیوان رسائل و انشا) سنه ۷۰۰ مور ناصر الدین الیزدی ؛ کرمانده ۶۲۱ سنه سندبری حکومت سورن آل براق حاجبه متعلق وقایعی (سمط العلی لحضرة العلیا) عنوانی آلتنده جمع ایلدی (۷۱۶) . بر سنه صوکرده ابوسلیمان داود بناکتی (روضه الالباب فی تواریخ الاکابر والانساب) آدی بر تاریخ عمومی چیقاردی .

ایشته او وقت محمد بن النظام ؛ محمد الراوندینک تألیف ایتدیکی بر اثری او قویه رق (العراضه) بی یازمق هوسنه دوشدی . کندلیسی مدبر

و احتیاطکار بر آدم ایدی . مقصدی کتابی وزیر اعظم خواجه رشید الدین نامنه تألیف ایتمک ایدی . او سرده ارباب اغراض یکیدن وزیره قارشی دیلرینی اوزانه رق پادشاه عالمبناهه یالان خبرلر و یرمکه باشلامش اولمیدر که الیوم الیمزده موجود یازمه نسخه ارده رشید الدینک آدی اوله جق یرک بوش بر اقیلوب یالکز (کھف الوری خواجه الحق و الدین) عباره سنک یازیلمش اولدینی کوریلور .^(۱) بوجھتک اک زیاده مقارن حقیقت تفسیری ؛ کتابک اتمامی خواجه رشید الدینله رقیبی خواجه سعد الدین محمد ساوجینک اک شدتلی منازعاتی زمانه یعنی ۷۱۱ سنه سنه مصادف اولمیدر .^(۲) شېهه یوقدر که آنک ضرباتندن قوشقولانان ابن النظام ؛ پازارده و هر یرده صائلمسنی آرزو ایلدیکی^(۳) بو اثری وزیرک اسمیله موقع فروخته قویمغه جسارت ایده مدی .

بوندن صوکره اکثرآ علاء الدین محمد آدیله یاد اولنان ابن النظام ؛ ارباب معارفک حامی ارجمندی رشید الدین ایله برقات دها مناسبات حسنه پیدا ایلدیکندن ۷۱۱ سنه سنک شوآلنده اعدام اولنان وزیر خواجه سعد الدین ساوجی ایله طرفدارلرینک املاک و اموال مصادره سنه مأمور هیئت

(۱) باصمه نك اون دردنجی صحیفه سنک مندرجاتیله مقایسه بیور یله . —

(۲) العراضه بی خواجه سعد الدین محمد تقدیم ایتمک ایسته دیکی محتمل دکادر ؛ چونکه اولاً (محمد سعد) اسمی ایحون یازمه لرده بر یوقدر ؛ ثانیاً علومه مرقومک او قدر انتسابی یوق ایدی . العراضه نك دیگر بر بحران و کلا سنه سی اولان ۷۱۵ ده تألیف اولدینی ابن النظامک ترجمه حالیه متوافق دکادر . — (۳) العراضه ص ۱۶ ه مراجعت .

مخصوصه دن ایدی . (مستوفی خراسانی) رتبه سنه ترفیع اولماسنک بر
 آرزو کره اولدینی بک محتملدر . سعدالدینک پرینه امی ، لکن حیاتک هر
 حالده کندی منفعتی چیقاران تجار دن تاج الدین علیشاه ؛ رشید
 الدینک رفیق اولق اوزره وزیر تعیین اولندی (۷۱۱) . اوچ سنه صوکره
 خزینه دولتده پاره قالماش ایکن وزیر لر چکیشمکه باشلادیلر . الجایتو ؛
 تالیف بینی محال کورده رک ولایتلری تقسیم یعنی شرقی رشیده ، غربی
 علیشاهه احاله بیوردی . رشید ؛ اعتمادینک بر نشانه فوق العاده سی
 اوله رق شرق اداره سی نیابتنه علاء الدین محمدی نصب ایلدی . اختلاف
 دوام ایتدیکندن دولت ایلخانیه ده امیر الامرالق قمانی حائز بولنان رشیدک
 احبابندن امیر چوبان نویانک^(۱) تحت ریاستنده بر تفتیش مالیه قومیسونی
 تشکیل و ابن النظام دخی اعضالغنه انتخاب اولندی . چوق کچمه دن
 قومیسون علیشاهی افنا ایده جک بر راپور تقدیم ایتدی ؛ پادشاه دل آگاه
 ایسه حسدک بوایشه نه درجه لرده مدخدار اولدینی عین الیقین
 مشاهده ایدرک رقیبرک صالح وانفاق اوزره یاشامالرینی امر و فرمان
 بیوردی . البته منازعه یه لزوم یوق ایدی و الجایتو بر حیات بولندی
 مدتیجه آرتق یکدیگرینه چیقشما دیلر .

سلطان محمد خدا بنده نک ۷۱۶ سنه سنک رمضانده ارتحال دار
 بقا و اوغلی علاء الدنیا و الدین ابوسعید بهادر خانک تخته جلوس ایتسیله
 رشید الدین دخی زمامداران مصالح دولت صحنه سندن معزولاً چکلمکه

(۱) (نویان) مشیر درجه سنده بر رتبه عسکریه در .

مجبور (رجب ۷۱۷) و بر مدت صوکره بر دها رأس کاره کچمش ایسه ده
 کویا پادشاه مرحومك وفاته سبب ایش کبی بر طاقم اراجیف اشاعه
 اولمقله نهایت جزاء اعدامه محکوم اولندی (جمادی الاولی ۷۱۸) . ابو
 سعیدك جلوسنی متعاقب حکومتده اجرا اولنان تبدیلات و تحویلات
 محمد بن النظام ایچون فوق العاده اهمیتلی اولدی . ایلك سنه لرده قومیسئون
 زماندنبری دشمنی اولدیغنه شبهه اولنه میان عایشاه بالاستقلال مقام
 وزارتده موجود و وفاتندن صوکره (۷۲۴) مفصل خبرلر مفقود
 اولدیغندن ابن النظام کوزیمزدن نهان اولور . اون سنه بویله کچر . بر وقت
 کلدی که پادشاه ایله صدارت ، امارت عسکر ، والیلك کبی دولتک اک
 بیوک منصبلرینی اشغال ایدن چوبان عائله سی آراسنده اختلاف ظهور
 ایتدی . او ائناده چوبانك وزارت ایشلرینی وكالة رؤیت ایدن اوغلی
 دمشقه خواجه نك غایت محترم بر قادیله مناسبات غیر مشروعیه
 قالدیشدینی و حیات فاسقنده بر دوام اولدیغی تبین ایتمکله جنکیز خانك
 (یاسا) دینلن قانونی مقتضاسنجه وجودی ازاله اولندی (۶ شوال ۷۲۷) .
 ۷۲۴ سنه سندنبری درت کیشینك مقام وزارتده کچمسيله امور
 دولت پك قاریشیقلمنه یوز طوتدی . بو حال بحران آهیزده سلطان ابو
 سعید ؛ ادارینی اسکی حاله ارجاع ایتمک عزمیله رشید الدینك مخدومی
 خواجه غیاث الدین ایله بزم محمد بیه النظامی و وظائفی مشترک اولاق
 اوزره صدارت تعیین ایتدی (غرة ذی القعدة ۷۲۷) . ولایتلرک ،
 دولتک حساباتی پر پرده مجهولیت آتنده مستتر بولندیغی ایچون یکی وزیرلر
 ، الیه بی ، موافق مرام بر حال انتظامه قویمقدن بر آن فارغ اولمادیلر . لکن

زمان، قدرت انسانیہ نك ما فوقتده قاریشیق ایدی. امرانك خروج ایتسی
 لا ینقطع تعاقب ایدردی. فی الواقع پادشاهك انفعال و تهدیداتندن قورقوب
 اعلان عصیان ایتس اولان امیر چوبانك اولدیرلمش اولدینی ۷۲۸ سنه سنك
 محرّمده استخبار اولندی ایسه ده بر قاق آی صوکره ما وراء النهر دن
 کله لری مظنون چغتای مغولارینه قارشی خراسان حمایه سنه مأمور
 اکابر امرادن نارین طغاس ایله طاشتمور داخل مملکتده کیزی
 مشاورات و مخبرات ایله یکی بر زمین عصیانی حاضر لامغه باشلادیلر.
 آرتق پایتختده امنیتنك حدیثی آشدی. کیمسه بشقه سنه اعتماد
 ایتمیوردی. او وقتده محمد بن النظام دخی مقام عالیسندن عفو و (دیوانه استیفا)
 یعنی محاسبه عمومیه دائره سنه مأمور اولدی (غرة رجب ۷۲۸). آثار
 تاریخیه و جغرافییه سی جدا مفید حمد الله مستوفی قزوینی یه یاردیم ایتدیکی
 ده بو زمانده اولدینی پاك محمدر. (۱)

بر سنه دها امتداد ایدن هیجان ایکی امیر مهودك اعدامیله ختامه
 ایردی (عید فطر ۷۲۹). هر ایشده منفعت خصوصیه لرینه باقار
 اشخاص دون همت؛ محمد بن النظامی کویا ولی النعمته صادق و وفاکار

(۱) تاریخ کزیده مؤلفی ۷۲۹ سنه سی وقایعی صیره سنده ابن النظامدن
 بحث ایدرکن (مخدوم مولانا اعظم... ملک ملوک الوزرا سلطان السادات و القبا...
 شمس الله و الحق و الدین رکن الاسلام و المسلمین... محمد بن نظام الحسینی
 الیزدی) دیورکه بو افاده محمد بن النظام ایله علاء الدین محمدك بر ذات اولدقرینی
 کوسترن دلائلک اک مهمیدر.